

SAT-2B.313-1-L-14

TRENDS AFTER THE ADOPTION OF THE FAMILY CODE IN FORCE SINCE 01.10.2009. THE SEPARATION REGIME ACCORDING TO THE CHANGES IN THE FAMILY CODE

Kremena Slavova – PhD Student
Department of Faculty of Law,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Tel.: +359 887361225
E-mail: kslavova@uni-ruse.bg

Assoc. Prof. Krasimir Dimitrov, PhD
Department of Faculty of Law,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Phone: 0898667071
E-mail: kdimitrov@uni-ruse.bg

***Abstract:** What does the adoption of the new Family Code of 2009 require? The changes in society after 1989 with the introduction of democratic principles, the affirmation of personal freedom and the right to choose necessitated changes in legislation. Society has adopted new understandings of marriage and family. It is a response to the requirements for improving, supplementing and perfecting legal regulation under conditions completely different from those under which the Family Code of 1985 was created. Internationally and constitutionally proclaimed and permanently adopted principles by Bulgarian legislation are followed, and a new Constitution was adopted in 1991.*

There is a lasting trend in reducing the number of marriages, which has its logical explanation from the perspective of the intensifying demographic crisis and the high percentage of young people leaving the country. However, after the comparisons made, we can summarize that the percentage of persons who chose the separation regime in property relations between spouses is relatively constant - it varies from 1.99% in the first years after the adoption of the Civil Code in 2009 to 2.57% in 2018. The percentage of persons who chose to settle their property relations with a marriage contract is smaller - from 1.22% to 2.04%.

***Keywords:** Family Code, separation mode, marriage, marriage contract.*

ВЪВЕДЕНИЕ

В последните години, предвид съществените промени, които настъпиха в обществения живот като цяло доведоха съвсем закономерно и до преосмисляне на семейните отношения, което от своя страна неминуемо доведе и до промяна на законовата уредба в материята на Семейното право. Промените в нашето законодателство се налагат и от задължението на страната ни като член на ЕС да синхронизира законодателството си с Европейските Регламенти и Директиви. С приемането от Комисията по европейско семейно право на Принципите на европейското семейно право се цели хармонизация на материалното семейно право в ЕС, което от своя страна ще способства за модернизирание и усъвършенстване на националните уредби на семейните отношения в държавите членки. За съжаление в нашата страна тези Принципи не са достатъчно проучени все още за разлика от сравнително голямото внимание което получават от страна на Европейската научна общност (Топузов Д., 2024 г.).

ИЗЛОЖЕНИЕ

Режимът на разделност в исторически план

Режимът на разделност е концепция, която се развива в правните системи на множество държави като част от развитието на семейното право. В исторически план режимът на разделност отразява икономически, социални и културни промени, свързани с ролята на брака и правата на съпрузите в обществото. Познат е още в Римското право, което предоставя свобода на съпрузите да запазят личното си имущество. Римското право приема в общия случай съпрузите принципно да

управляват личното си имущество поотделно, въпреки че имуществото, което жената внася в брака /така наречената зестра/ обикновено е била под контрола на съпруга.

С развитието на феодализма имуществените отношения между съпрузите започнали да се регулират от обичайната практика и религиозните догми. Брачните договори били обичайни и в повечето случаи съпругата нямала независимост върху собствеността си.

Във времената на Просвещението, със засилване идеите за свобода и равноправие в много държави започват да се оформят алтернативи на традиционния за времето си режим на общност за да се стигне до 1804 г. когато с приемане на Френския граждански кодекс /Наполеонов кодекс/ се въвежда стандарт за имуществените режими, като се предоставя възможност съпрузите сами да избират различни режими, включително и режим на разделност. Този кодекс повлиява в голяма степен и други правни системи.

В България имуществените отношения между съпрузите по време на Османското владичество се регулират от обичайното и религиозното право – съответно Шериата за мюсюлманите и Каноните за християните, може да обобщим че в този период бракът не е държавно регулиран в съвременен смисъл, а е подчинен на религиозните обичаи. След Освобождението на България през 1878 г. в Търновската Конституция приета 1879 г. няма изрични разпоредби за брака, но се признава свободата на религията, което означава че религиозните норми и обичаи продължават да уреждат отношенията между съпрузите. След Търновската конституция се приемат и редица модерни граждански закони като Наредба закон за брака, Закон за лицата и семейството и др., с които България започва да адаптира европейски модели. Възприетата имуществена разделност е от нов тип, който се основава на равноправието между мъжа и жената, съгласно чл. 33 от ЗЛС, който възпроизвежда чл. 16 от Наредба закон за брака: „Всеки от съпрузите запазва имуществото си, управлението и ползването от него” (Ненова Л., 2009). Този принцип не пречи все пак съпрузите да придобиват общо имоти да стават съсобственици, както и при развод всеки от съпрузите да получи част от придобитото от другия съпруг, ако е допринесъл по какъвто и да е начин за придобиването, включително и чрез труда си за поддържане на домакинството. Може да обобщим, че въпреки че е възприет принцип на разделност в имуществото на съпрузите, то има е имало възможност и да се докаже, при условията на чл. 52 от ЗЛС принос и да се получи дял от имуществото при развод.

Така се стига до приемане на новия Семейен кодекс от 1968 г., който установи нов принцип при имуществените отношения, а именно принципа на съпругеска имуществена общност. Тази уредба съгласно чл. 103 от Семейния кодекс от 1968 г. беше отнесена и към вече придобитите имущества по заварени бракове. Семейния кодекс от 1985 г. следва същата линия на уредба на имуществените отношения като цяло и така стигаме до сега действащия Семейен кодекс от 2009 г. в който новата уредба на имуществените отношения е комбинация от три режима: познатия режим на общност, режим на разделност и договорен режим. (Ненова Л., 2009 г.)

Режимът на разделност в новият Семейен кодекс

С приемането на новия Семейен кодекс (СК) от 2009 г. законодателят се е опитал да систематизира и осъвремени материята на Семейното право, да я приведе в духа на приетата през 1991 г. Конституция в България, както и да реши редица практически проблеми, тъй като стария СК от 1985 г. вече не отразява обществените реалности.

Новият Семейен кодекс поставя началото на важна реформа в сферата на семейното право и имуществените отношения между съпрузите. Една от съществените промени беше въвеждане на Законовият режим на разделност на имуществото на съпрузите, той е един от трите възможни имущественоправни режима, които съпрузите в Република България могат да изберат съгласно действащия Семейен кодекс, а именно: режим на общност, според който придобитото по време на брака е общо, режим на разделност, при който всеки от съпрузите е притежател на това, което е купил и договорен режим, уреждащ имуществените отношения с така наречения брачен договор. Режимът на разделност е исторически продукт на еволюцията на семейното право, което отразява промените в икономическите и социални реалности. В България той отразява модерните принципи на свобода, индивидуалност и равноправие в брачните отношения, законовия режим на разделност е алтернативен на законовия режим на общност и на договорния режим.

Всъщност едно от нововъведенията на СК от 2009 г., беше въвеждане на Законовият режим на разделност на имуществото на съпрузите.

Какво представлява режим на разделност, регламентиран в чл. 18, ал. 2 от СК: При този режим: всеки съпруг запазва собствеността си върху, имуществото, което е придобил преди или по време на брака както и всеки съпруг управлява, ползва и се разпорежда самостоятелно с имуществото си. Все пак и в новия СК в ал. 2 на чл. 33 е пренесена уредбата на ЗЛС: „При прекратяване на брака по исков ред всеки съпруг има право да получи част от стойността на придобитото от другия по време на брака, доколкото е допринесъл с труд, със средствата си, с грижа за децата, с работа в домакинството или по друг начин“.

Режимът на законовата имуществена разделност се установява с обща декларация с нотариална заверка на подписите на встъпващите в брак, депозирана пред длъжностното лице по гражданското състояние при сключването на брака (чл. 9, ал. 2 и чл. 10, ал. 2 СК – нов). Декларацията се отбелязва в акта за сключване на брак и когато изборът на режима на разделност се прави през време на брака (чл. 18, ал. 4 СК – нов).

Динамика и тенденции в периода от 2000 г. – 2023 г.

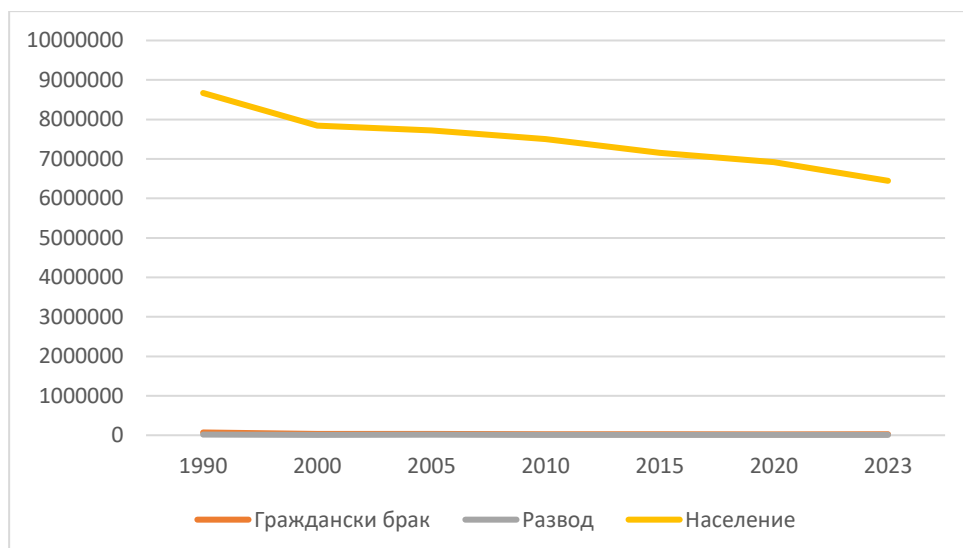
1. Тенденции в развитието на населението в периода 2000 г. -2023 г.

Благодарение на статистическата информация, която се събира и обработва от НСИ (линк в библиографията) можем да проследим тенденцията на сключените граждански бракове и разводи спрямо брой население за период от 2000 г. до 2023 г. Изследваме този период защото в база данни на Информационна система ИНФОСТАТ на НСИ информацията, която се предоставя и е обработена е от 2000 г. до 2023 г. включително. Преди 2000 г. няма обобщена информация, но за да можем да съпоставим статистическите данни за сключени бракове и разводи от началото на прехода от стари документи – публикувани на страницата на НСИ събрах данните за 1990 г. (Таблица 1) Наблюдаваме една тенденция към намаляване броя на населението, и то доста значителен, особено съществено е намаляването при броя на сключените граждански бракове след промените през 1989 г.

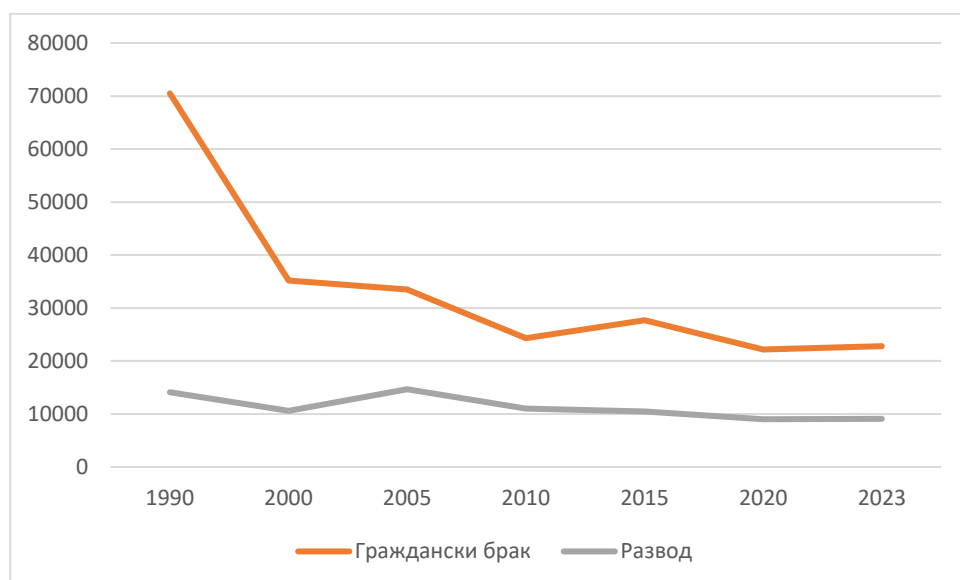
Таблица 1. Сключени граждански бракове и разводи за период от 1990 г. до 2023 г. и общ брой население

Година	Граждански брак	Развод	Население
1990	70500	14100	8669000
2000	35165	10578	7845841
2005	33501	14676	7718750
2010	24286	11012	7504868
2015	27720	10483	7153784
2020	22172	9015	6916548
2023	22800	9088	6445481

Явно нестабилната политическа обстановка е повлияла на желаещите да сключат граждански брак и виждаме съществено намаляване на броя сключени граждански бракове, като съответно отчитаме, че броя на разводите спрямо броя на сключените бракове е относително устойчив, което се дължи на все по-голямата финансова независимост на жените, нарастване на социалната приемливост на развода в населението, както и промените в обществения „климат“ водят неминуемо до повече конфликти на база очаквания и реализация. Демографската криза е значителна и тя е един от основните проблеми на обществото ни днес и съвсем логично дава отражение върху всички сфери на обществения живот.

Фиг. 1 Връзка между брой Население, сключени граждански бракове и разводи за период от 1990 г. до 2023 г.

Фиг. 2. Връзка между сключени граждански бракове и разводи за период от 1990 г. до 2023 г.

2. Динамика и тенденции в имуществените отношения след 2009 г. (периода 2009 г.-2018 г.)

С влизане в сила на новия Семейен кодекс от 1 октомври 2009 г. се създаде регистър на имуществените отношения на съпрузите, който се администрира от Агенцията по вписванията (линк към библиографията). В регистъра се вписват брачните договори и избраният от съпрузите режим на имуществени отношения. Информацията, която се събира, обработва и съхранява от регистъра ни дава възможност да изследваме и анализираме приложното поле и развитие на имуществените отношения в страната. Към настоящият момент в Регистър на имуществените отношения на съпрузите информацията, която е обработена и достъпна за потребителите е от 2009 г. до 2018 г. включително. Анализа на данните за периода от 2009 г. до 2018 г. ни дава представа приложими ли са нормите на СК от 2009 г. и как се прилагат.

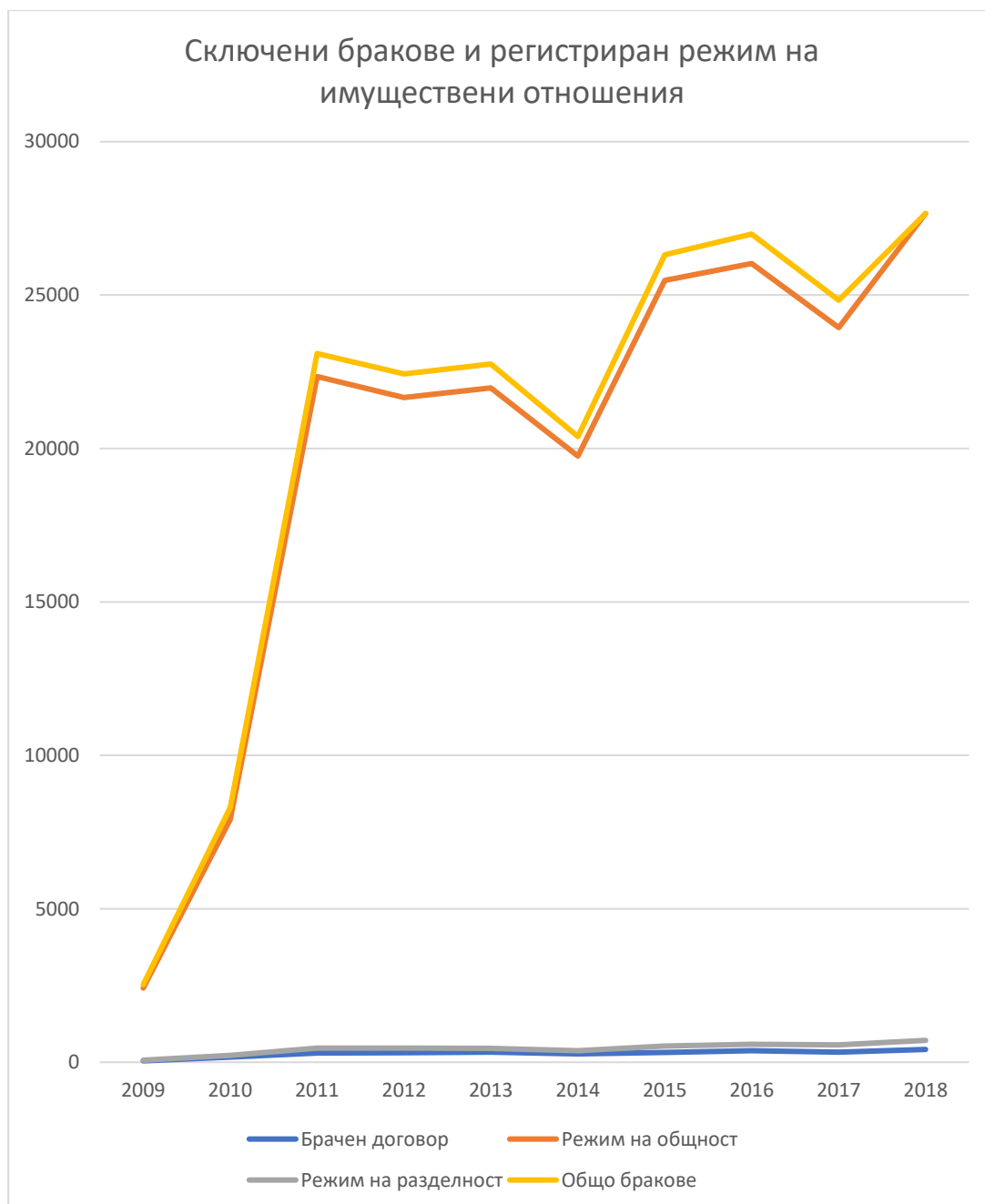
Таблица 2. Сключени бракове и регистриран режим на имуществени отношения след приемане на Семейния кодекс от 2009 г.

Година	Брачен договор	Режим на общност	Режим на разделност	Общо бракове
2009	47 1,86%	2417 95,62 %	67 2,52 %	2528

2010	169 2,04 %	7915 95,33 %	224 2,63 %	8303
2011	297 1,29 %	22347 96,75 %	460 1,96 %	23097
2012	312 1,40 %	21665 96,59 %	460 2,01 %	22431
2013	332 1,46 %	21974 96,58 %	455 1,96 %	22753
2014	268 1,31 %	19750 96,88 %	374 1,81 %	20388
2015	322 1,22 %	25475 96,80 %	525 1,98 %	26316
2016	375 1,40 %	26031 96,45 %	588 2,15 %	26988
2017	333 1,34 %	23940 96,40 %	565 2,26 %	24835
2018	417 1,51 %	26527 95,90 %	713 2,59 %	27657

Изводи:

1. В първите години след приемане на Семейния кодекс забелязваме една „плахост“ от страна на лицата, които сключват граждански брак, но в последствие ясно се вижда нарастващия брой на лицата, които регистрират брака си, увеличава се броя на лицата, които избират режима на разделност и с по-малки темпове нарастват и сключените брачни договори.
2. Все още обществото ни е под въздействие на доста дългия период от 1968 г. до наши дни, когато социалистическото общество не е допускало такъв тип семейни отношения, всичко е било семейна общност и може би на това се дължи по-рядкото избиране на друг тип семейни отношения и прилагане на избор на имуществен режим.
3. Младите хора не вярват достатъчно в института на гражданския брак и живеят на семейни начала без да сключват граждански брак, това е също една от причините да намалява като цяло статистическия брой на сключените граждански бракове в страната. Все по-рядко лицата избират да официализират връзката си и да сключат граждански брак, избират по – лесния и необвързващ начин на съжителство и живеят във фактическо съжителство без да поемат „рисковете“ според тях на гражданския брак. Лошото икономическо състояние също е предпоставка за неувереността и несигурността, която изпитват лицата за да предприемат сключването на граждански брак и създаване на семейство.

Фиг. 3. Връзка между Сключените бракове и избрания режим за периода от 2009 г. до 2018 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

На базата на теоретичния обзор и направения анализ на посочените данни в настоящия доклад могат да бъдат изведени следните конкретни изводи свързани със значението и ролята на Семейния кодекс от 2009 г. Въпросът е актуален защото обществото е изправено пред сериозни демографски проблеми, липса на морални ценности и значителни икономически проблеми, което от своя страна задълбочава проблемите в областта на семейното и наследствено право, които трябва да се решават от нормите на Семейния кодекс. Благодарение на въведената възможност за избор на режим на имуществени отношения от кодекса води до увеличаване броя на сключените бракове, а тенденцията е все повече лица да избират режим на разделност при уреждане на имуществените си отношения при сключване на граждански брак. Трябва политиката на държавата да е в посока на по-широко оповестяване и провеждане на широка кампания със запознаване на обществото с възможностите, които предлага Семейния кодекс при сключване на граждански брак. Възможно е дори да се предложи държавата да финансира безплатни юридически консултации на лицата, които желаят да сключат граждански брак, но се притесняват точно за въпроси свързани с имущественото

им състояние. Може да се направи изследване в тази насока и да се прецени каква е причината дали определен процент от двойките, които съжителстват фактически, но не са сключили граждански брак, не се притесняват именно от финансовата страна на въпроса за придобитото имущество преди и след сключване на брака. Определено двойки, които желаят независимост в придобиването и управлението на личните си имоти ще използват възможността предоставена им с избора на режима на разделност и той ще продължи да се прилага успешно.

REFERENCES:

1. Nenova, L., 2009. Family Law of the Republic of Bulgaria, Book One, Sofia, publishing house: Sofi-R; (Оригинално заглавие: Ненова Л., 2009 г., Семейно право на Република България, книга първа, София, издателство: „Софи-Р“);

2. Topuzov, D., 2024., Principles of European Family Law and the Opportunities for Development of Bulgarian Property and Matrimonial Legislation, Sofia, publishing house: Sielanorma (Оригинално заглавие: Топузов Д., 2024 г., Принципи на Европейското семейно право и възможностите за развитие на българското имуществено-брачно законодателство, София, издателство: Сиела Норма АД)

3. НСИ Инфостат; - <https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/external/login.jsf>

4. Регистърът на имуществените отношения на съпрузите- АВ - <https://www.registryagency.bg/bg/registri/rios/>

5. Семейен кодекс 2009 г. - <https://lex.bg/laws/ldoc/2135637484>;